

je, kje stanuje, in koliko daruje ali na enkrat ali v obrokih.

Že so darovali svetli srbski patrijarh S. Maširević in svetli škof diakovaški J. Strosmajer po 1000 gld., škof bački Platon Atanatković „za sedaj“ 500 gold., baron S. Sina 300 gold., M. Ožegović 200 gold., baron A. Vranicani 200 gold., Og. Utišenović, dr. Miklošić, dr. Subotić, Ivan Kukuljević, S. pl. Kušević, N. Krestić in drugi po 100 gold.

Že se natiskuje 5. vezek srbskih narodnih pesem. Po odločni želji Vukovi, razodeti še o življenji njegovem, prevzame prof. dr. Miklošić revizijo tiska v duhu jezika in pravopisa dosedanjih Vukovih knjig.

Slovenci! tudi nam velja ta poziv; stopimo tudi mi v koló blazih namenov nam na čast in v slavo jugoslovanskega slovstva! Nimamo sicer obilo zlata ali srebra; al saj z malimi doneski kažimo dobro voljo!

Zabavno berilo.

Zapeljivec.

Novela.

(Dalje.)

Solnce se je bilo nagnilo k zapadu, ko sem jeseni istega leta se ravno po istem potu vračeval iz mesta N..... proti domu. Gredé po prijetnem gajčku vsedem se zopet na znano klop, da si nekoliko spočijem. Tiho šepetanje med drevjem probudi mojo pozornost. Vstanem in tiho slušam, kaj bi to utegnilo biti. In glej! na drugi strani šume blizo sebe vglebam na rušnatem počivalu sedé dve osebi, ki pa mene niste bili zapazili. Bila sta mladenec in deklica v tišem razgovoru. Deklica, držeča v desni roki knjigo, v tem, ko ji leva počiva na rami mladenčevi, je bila visoke rasti; črni lasje so se ji kodrali krog sneženo-belega vratu, in milo je pogledovala s svojimi modrimi očmi poleg sebe sedečega mladenca. Pa tudi mladenec, srednje visokosti in opravljen odlično po vojaški, je v zalo devico vpiral prežareče oči, iz katerih se je koj v prvem hipu brati mogel čut srčne ljubezni.

Kakor kamen sedim in si skoraj dihati ne upam.

Zdaj prime mladi vojak deklico nježno za roko ter ji spregovori: „Jelica, dušica moja! žalostna ura ločitve nastaja. Služba, poštenje in domovina me kličejo v boj. Zamorem se li, dušica moja, zanesti na sladke tvoje besede in obljube? Bode me li o vrnitvi moji osrečila zvesta tvoja ljubezen? Se boš li znala zoperstaviti napadom in mamam, ki pretijo nedolžnosti? Hočeš li zavarovati čisto in vdano srce svojemu zaročniku? Vedi, dušica, da si mi ti solnce življenja mojega, da na tebe stavim in pokladam vso srečo in prihodnost svojo, in da brez tebe je ne najdem pod solncem stvari, da bi me razveselila. Govori tedaj, Jelica! morem se li zanesti na tvojo zvestobo? — smem li na kreposti in udanosti tvoje ljubezni zaupljivo osnovati srečo življenja svojega?“

„Zanesi se, Bogomil, ti edini dragi moj!“ — s solzami deklica spregovori — „zanesi se na mene, ker tvoja sem in tvoja ostati hočem do groba; prisegam ti—“

Sledečih besed, govorjenih med potokom solz, nisem mogel razumeti. Jez pa, nehoté skrivni svedok svečanega tega zaročenja, zdajci odpravim se tiho dalje, da bi s kakim ropotom ne rušil nježnih časov prve ljubezni srečnima zaročnikoma. Ozrvši se še enkrat na mlada ljubovnika vglebam, ko si ravno srečni pa zelo otožni mladenec prstanuje lepo devico, kakor je namreč pri Jugoslovenih navada, da o zaroki ženina takne prihodnji ženki prstan na roke.

Predpustom sledečega leta sem potoval v mesto Z—. Dospevši že o noči tje najdem na ulicah in v gostilnici, kjer sem prenočiti hotel, vse živo in veselo, vse v svitlobi in blišču. V veliki, lepo okinčani in sijajno razsvitljeni palači nasproti naše gostilnice so ravno obhajali venčanje (ženitnino) bogatega plemenitaža s krasno deklico, na glasu v celi okolici zastran lepote njene. Pri večerji se snidem v gostilnici s znanim nekim gospodom, ter po jedi zapalivši smodko stopiva k oknu gostilniške dvorane, da bi si v razgovoru kratila čas in tudi pregledovala sijajne svate, katerih je v ženinovem domu kakor tudi v naši gostilnici in po ulicah vse mr-golelo. Na spanje v takem hrušu in trušu še misliti bilo ni. Kočija za kočijo je dovažala vesele goste iz bližnjih in daljnih grajščinskih dvorov deloma naravnost v ženitvanski dom, deloma pa v našo gostilnico, da bi se tukaj nastali in za slovesnost preoblekli. V ženinovem domu vršela je glasna godba, in svatovska družba sukala se je že v živahnem plesu. Slednjič godba umolkne, družba se nekoliko razide, plesavci pa sprehajajo se po sijajno razsvitljenih prostorih, zamaknjeni v iskrene pogovore. — In v tem hipu se ravno nama nasproti v ženitvanski dvorani odpre okno, in k njemu stopi dvoje svatov. O polni svitlobi ženitvanske in gostilniške dvorane se je moglo vse popolnoma razločiti: gospodič na unstranem oknu, brisajoči si z ruto čelo, bil je mladenec, opravljen po najnovešem okusu, šibkega trupla in rumenkasto-bledega lica. Z njim roko v roci je bila pristopila k odprtemu oknu mlada gospodičina visoke rasti, črnih las in modrih oči, čarobna resnična lepotica. Bila je v najbogatejšem lišpu, zažarena od plesa v lica, mahajoča z vetrilom, koprne po čistem hladilnem zraku.

„Glej, glej, ženina in njegovo mlado nevesto!“ — reče mi natihoma prijatelj moj.

V tem trenutku pa pridruži se nama nek mlad oficir, ki se je bil ravno pripeljal s pošto in tudi ustanovil se v naši gostilnici. Zavzet tolikega hrupa in sijajne blišave, in čuvši najini razgovor pristopi k nama na okno, uljudno naju pozdravlja šaljivo pristavi, da tudi on je željen poznati novozaročene v sosesčini, okoli katerih se je združilo toliko svatov.

Na te glasno in veselo izgovorjene besede mlada nevesta z une strani vsa iznemirjena obrne pogled svoj na mladega poleg naju stoječega vojnika in zapazivši ga, ime Bogomil! zavrisne, in omedlevša zgrudi se v naročje svojemu ženinu. (Kon. prih.)

Pisma slovenskega učenika svojemu bratu.

(Dalje.)

15. Pismo. *)

Pod Ratitovcem na Gorenskem.

Da si, dragi brate! čakal od lani do letos mojega pisma, ne bodi hud; če pa si, primi za to in za vse drugo odgovornega vrednika. Pripeljala me je pot, kakor že veš, v Holomuc, iz kterega so Nemci „Olmütz“ skovali. Ravno je vrlo častitljivo odmeval od stolpa nadškofijske cerkve glas vélikega zvona, ko sem bil stopil med holomuška mestna obzidja. Prvo opravilo mi je bilo zdaj, poiskati si preljubega prijatla svojega. Sreča mi je bila mila, da ga kmali staknem. Povej mi vendar kršanska duša — me vpraša po prvem pozdravu — kako da tako daljo le-sém prideš? Komaj mu odgovarjam na vprašanja: kdaj, kam, odkod? kako to in uno in tretje in sto družih reči.

*) Nadaljevanje iz lanskih „Novic“, ki se je zoper našo voljo zakasnilo. Vred.

Brez pomude nastopiva potovanje, da v naglici ogledam holomuške znamenitosti. Prvo je, da me pelje v trdnjavo „Fort Tafelberg“ imenovano, kjer bivajo vjeti poljski beguni, katerih je bilo takrat blizu 800 zaprtih; od tod se razgrinja najlepši pogled na mesto in daljno okolico moravske dežele.

Memo raznih trdnjavinih obzidij in prekopov prideva zunaj mesta in stopava polagoma na zmerni holm, ki se dviguje na zapadni strani. Nič nisem vidil razun griča pred saboj, in vendar mi je prijatelj trdil, da se bližava eni največjih unanjih predtrdnjav. Kar prideva res do močnih zemeljskih nasipov, za katerimi so vravnani prostori in pota za razpostavljanje in prepeljavanje topov; pred nama pa so zijali globoki navpični prekopi, ki obdajajo krog in krog močno vojašnico, po nasipih popolnoma zakrito, prav tako, kakor da bi se bila od teže vsa v zemljo pogreznila. Prostora ima za 2 batalijona pešcev. Namesti strehe nosi celo poslopje visoki zemeljski nasip, ki je kos bombam in najsilnišim sovražnim krogam. Po rušnatem površji čvrste vojašnice so korakale resnobno vojaške straže. Razpostavljene so bile bojé zato, ker se je malo dni poprej nepovoljn timer tukajšnjim prebivavcem (Poljakom) trdnjavino poslopje pretesno zdelo in jih je mikalo zopet v zeleni log in na zemljo domačo. Vganjali so tudi ta dan po notranjem vojašničnem dvoru tak šunder, da si misliti mogel, da se odpravljajo na nov boj zoper Rusa. Čez viseči most, ki drži čez globoki prekop tje v drugo nadstropje, prideva s prijateljem tje v notranje močno izobokane prostore. Nekoliko vojakov stražilo je vhod; po dolgem zatemnelem mostovžu pa so hodili vjeti beguni gori in doli. Bili so razne obleke in razne starosti, raznih obličij in menda tudi raznih narodov; le pokrivala (kape, ulanskim čakam nekoliko podobne, z belo kožuhovino obšite) so bile vsem enake, kakor tudi zamišljena otožnost, ki se je vsem znala na obličji. Prijatelj mi je hotel razkazavati zdaj notranje hrame in predele; al prosil sem ga, naj raje greva. Vesel sem bil, da stopiva zopet pod vedro nebo. Oj, kolika razlika med znotraj in zunaj! Notri temni, duha tlačivni dom otožnosti, obupa in osveteželjnosti; zunaj pa pihljanje čiste zdrave sape, prosto gibanje in rajski razgled na vse strani lepe Moravije. Mesto, obsijano neskončno lepo od popoldanega jesenskega solnca, stalo je pred menoj na svoji skalnati višini, na dnu zarobljeno z zelenimi drevoredi, — na levi stare, rujavo-črne zidine sv. Mavricijeve cerkve z poklafutjenim orjaškim stolpom; — v osredku zvonik mestne hiše, naprej tje ona dva vojaške cerkve pri Marii Snežnici in zadej metropolitanska bazilika; — na desni pa imenitno svetišče sv. Mihaela s ponosnimi tremi kupljami zaporedoma. Vse to in množina ostalih poslopij in zidin dajalo je obilno hrano vidaželnim mojim očem. — „Tafelberg-u“ ravno nasproti dviguje se unkraj Holomuca, dobro uro dalječ proč, na ljubki višini slavn Marijna Božja pot, imenovana „Swatá hora“. Tudi ostale manjše predtrdnjave, ki s „Tafelberg-om“ vred Holomuc tako strahovit delajo, obsega večidel razgled raz tega kraja; v daljavi pa kaže se ti v velikem okrožji okolica kromeriška, preravska, belocerkevka, sternberška in prosniška.

Počasi korakava zdaj s prijateljem navzdol, in po drugi poti prideva v mesto ter ravno proti cerkvi sv. Mavricija, v katero stopiva zdajci ogledovat. Zunanji in notranji obraz te starogotiske in največe cerkve holomuške sta si zopet različna ko noč in dan: zunaj malo drugač ko razvalinski ostanki, v znotranjih visocih prostorih pa neskončni bliš. Ravno kar so jo popravili in prenovili. Marsikaj bi se tu podobarji in slikarji mogli učiti; zlasti steklene malarije na visocih oknih v pre-

svetišču so prekrasnega, novookusnega značaja, kakoršnega doslej še nikjer nisem vidil. Orgle Mavricijeve cerkve so največe na Moravskem in štejejo 60 spremenov; tudi njihova zunanja oblika je neskončno okusna. Pa tudi sloveče zvonilo ima ta cerkev; veliki zvon „Devica Marija“ imenovan, tehta 133 centov. Česar tudi še nisem nikjer vidil in mi je bilo posebno všeč, je bilo to, da pri vseh cerkvenih namesti kroplinikov stojé veliki angeli, ki blagoslovljeno vodo držijo v malih posodicah. Od taci naprav, kakor so viditi v Mavricijevi cerkvi, se res Slovenec ne loči lahko; tedaj sem se tudi jez precej dolgo tukaj pomudil s prijateljem svojim.

Ko prideva iz cerkve, se sprehajava še enmalo po mestu, poslopja in kamnite spominke po trgih pregledovaje; al kmali nama noč velevala skončati za danes svoj ogled. Toraj stopiva v vabilne hrame prijazne gostilnice, da bi pri kupici dobrega vinca nadaljevala pogovor o daljni svoji domovini. Nisem mislil, da bi staknil tu še kakega rojaka, pa glej! v eno mer dohajal je kateri tistih mož, ktere imajo nekteri Dunajčanje in drugi za „reprezentante“ Kranjcev, ker od naše slovenske dežele toliko vedó kot zajec od bobna. Prihajali so namreč marljivi Kočevarji, prodajaje tudi tukaj pomaranče, smokve in druge ropotije. Prišel je tudi še nek drug gospodič v gostilnico, in se vsede k najini mizi. Bil je rodovine ljubljanske, pa v svojih idejah še dalječ za nemškimi Kočevarji. Ko mu namreč moj tovarš pové, da sem priromal iz daljne domačije na sloveči Velehrad, pomrda gospodič in jo zagode v brado: „auch ein Panslavist!“ „Dobro je to! Jože, zdaj saj veš, kdo in kaj si“ — si mislim, in pomiljujem revčeka, ki je spadal tudi v tisto vrsto ljudi, ki bi potrebovali saj po troje očal na nosu, da bi bolj razločno vidili, da ni sledni Slovan „panslavist“ ali morebiti še celó psoglav, kdor se zaveda poštene svoje národnosti in noče biti votli nemškutar. — Pa zdaj morem že pismo končati, ljubi bratec, da mi ne uide kakošna pregrenka iz ust, ki bi utegnila pod š. priti. Srčno Te pozdravlja vés Tvoj Jože Žlindrovič.

Dopisi.

Zagreb 21. jan. * * — Celjska volitev 16. dne t. m. je tudi tukajšnje Slovence napolnila z velikim začudenjem. Brzo prvi dan po volitvi zvedili smo po nekem gospodu, ravno iz Celja prišedšemu, preradostno novico; kakor izvan sebe velikega veselja hiteli smo drug k drugemu: „Si li že čul o sjajni zmagi celjski? Razlag jednoglasno je izvoljen!“ — toda skoro vsak je kot neveren Tomaž z glavo pokimal. Ko nam pa pridejo „Novice“, smo se v kavani za nje trgali; vsak se je hotel s lastnimi očmi prepričati o resnici volitve, ktere ni lahko para najti. In res, ona je tako redka prikazen, da ji je celó malo enakih v povestnici parlamentarizma; saj kolikor pomnim, za celi čas mladega našega konstitucijskega življenja, ni ješe bilo v Avstrii take. — Pred 10 tedni bil sem pri g. dr. Razlagu in rekel sem mu, da ga hočejo v Celji za poslanca izbrati; odgovoril mi je, da se za to čast ne bo poganjal; ako ga pa volivci počastijo s svojim zaupanjem, da mu bo najsvetejša dolžnost volitev sprejeti in skazati se vrednega velikega zaupanja. — Celjska volitev me spominja jednake, ki se je dogodila leta 1789 v Parizu, ko se je volilo za „vkupne države“ (Generalstaaten). Neki mladeneč pride k visokospoštovanemu Bailly-u in mu reče: „Gospod, narod Vas hoče za svojega zastopnika izbrati.“ Častitljivi mož mu odvrne: „Jaz o tem še nič ne vem; biti izvoljenemu od naroda, tolika je čast, da se je nikdo ne sme braniti, pa tudi ne sam se za njo

gati, da so postali tako prebrisani kakor so zdaj, in da tudi zdaj še niso na vrhuncu vsega napredovanja. Ene reči pa bo bravec zastoj iskal v tem sestavku, namreč odgovora na vprašanje: iz kakih vzrokov naša dunajska banka svojih bankovcev ne plačuje v srebru po napisani vrednosti? Odgovor je obljubljen prihodnjič.

Naj omenim še en sestavek iz gospodarstvine vednosti o „številnih loterijah.“ O tej reči se je že veliko zastoj pisalo. Strast igranja in želja, kaj po sreči dobiti, se ne dá vničiti; kolikor bolj revni so ljudje, toliko raje stavijo v loterijo; bolj potrebni bolj denarja iščejo. Pisatelj je to neukroteno strast po novi poti premagoval, da je dokazal, kako neprimerno malo stavec dobí, če tudi kaj zadene.

Sestavkov o krvnem kroženju in o potih človeške omike ne bom dalje popisaval, dosti je, če rečem, da je prvega pisal dr. Prelog, pisatelj makrobiotike, drugega pa dr. Šubic, ki nam je dobro znan po mnogih izvrstnih spisih.

Odlomek iz avstrijske zgodovine je spisal izdatelj sam. Hvale vreden je namen, seznaniti narod z zgodovino svoje velike domovine. Posebno lepo bo, ako bo pisatelj v enakih odlomkih tudi kazal slovensko in sploh jugoslovansko zgodovino. Če bomo vidili, kako so se obnašali naši očaki, posebno v starejših časih, se bomo tudi mi bolje obnašali. Znanje domače zgodovine ali žalostne ali vesele krepča značaj in množi domorodno ljubav. Tudi slovanskih narodopisov pričakujemo.

Zadnji veči sestavek te knjige nam podaja kratek pa natančen pregled vseh veljavnih postav o skrbstvu in varstvu po občnem državljskem zakoniku. Spisal je tudi ta sestavek izdatelj sam in obljubil prihodnjič prinašati pravice in postave za vsacega. Če smemo soditi po začetku, bodo taki sestavki čitateljem posebno všeč in koristni.

Prečitavši vso knjigo moram reči, da je res, kar so „Novice“ že unidan rekle, da ž njo je naše slovstvo ne po številu strani, ampak po važnem koristnem obsegu lepo pomnoženo. Želeti moram, da „Čitalnica“ še veliko let in stanovitno izhaja, ker namenila si je prinašati jedernate reči, katerih smo že dolgo pogrešali v domačem slovstvu.

„Ubi plurima nitent“ se ne spodtikajmo nad redkimi malenkostmi; saj je mladi izdatelj kos svoji nalogi; da ima le tudi srečo in obilno dvojnih podpornikov. Podporniki pisavci se lahko najdejo; podporniki braveci so pa pri nas kaj kasni, ker veliko imamo tudi med omikanimi stanoviti tacih ljudi, katerih geslo je: „najdraži stvar v deželi je — knjiga.“ Imajo li na priliko, vsi udje čitavnic to knjigo? Imajo jo li vsi tisti, ki največ kričijo: knjig, knjig, časnikov, časnikov narodu slovenskemu! Preiščimo njih bukvarnico, da vidimo, ali res tudi ravna jo tako, kakor ženó glas. Besede so dober kup; ali z jalovimi besedami ne pomagamo pisateljem.

Slovstvo.

Književni oglasnik o „Čitalnici.“

Ker dobivam od vseh strani pohvalna in spodbajajoča pisma, se je že tudi drugi zvezek „Čitalnice“ začel tiskati. — Sestavki ne bodo tako dolgi kakor v prvem, pa zato mnogovrstnejši; tudi mislim, da ne bo prišel nad 60 kr. — Zato prosim, da se blagovolijo oglasiti častiti braveci „Čitalničini“ brž ko jim je mogoče.

V Herbersdorfu 24. februarja 1865.

Ivan Gršak.

Očetu Bernardu:

Al bran' se je, bran' se je ne! — preslavlja vendar Te slava.
Da čast odbijaš od sebe — stanú Ti veleva postava!
Izpod Gorijancev. —f—

Pisma slovenskega učenika svojemu bratu.

(Dalje.)

16. Pismo.

Pod Ratitovcem na Gorenskem.

Mili moj brate! S sklepom zadnjega pisma skončal sem popis svojih obhodov po Holomucu. Vrnil sem se nazaj v Beč. Težka je bila ločitev meni in prijatlu, kateri me ni zapustil, dokler me hlaponi ni zavezil ven iz revne lope holomuške postaje. — Kakor na potovanji tje, sem tudi nazaj gredé sedel vedno pri oknu, in vedno nepristano pogledoval sprelepo Hano in njena mesta. Minuli so mi ko blisk spred oči: Holomuc, Prerava, Kromeriz in Napajedl, in hipoma smo bili v Beču. 27. dan oktobra sem še ondi ostal, pa le zato, ker mi jo je bil lukamatija zjutraj ravno pred nosom popihal iz južnega kolodvora. Kremžil se vendar zastran tega nisem; saj je na Dunaji tolikanj znamenitosti, da človek ne vé, kam bi oči obračal. — Pogledal sem ta dan najprej novo cerkev sv. Janeza Napomuka v „praterskih ulicah“, ki je bila zidana v letih 1840 — 1845. Sprelepe presne malarije Kupelwieser-jeve in Führihove kinčijo res ta božji hram. — Od tod šel sem gledat slovečega arsenala, ki stoji blizu južnega kolodvora in človeka siloma vleče na-se. Če katero poslopje je vredno, da se mu pravi „ogromno“, zasluži to ime orožnica. Zidali so jo od leta 1849 — 1855. Tù so združene sedaj vse cesarske mašine in delavnice za vojskino orožje vse avstrijske armade; desetero parnih mašin goni njihove orjaške naprave. Razun tega se v teh velikan-skih poslopih nahajajo vojašnice, magacini, bolnišnica, muzej, cerkev itd. — Dolgosti ima arzenal 400, širjave 300, celi zunanji obrobek pa obsega 1400 sežnjev, ter je sezidan v nemško-bizantinskem in mavriškem zlogu. Da ta poslopja niso kar si bodi, nam je dovolj dokaza že to, ako pomislimo, da štejejo 8000 stanovnikov. Še marsiktero mesto jih nima toliko. V arzenalski muzeji so viditi posebne znamenitosti. Razun 150.000 raznovrstnih pušek vidimo tukaj spravljena razna orožja in oprave, ki so jih nosili sloveči vojskovodji, na pr. Bogomir Bouillonski, zapovednik križanske vojske in premagovavec Jeruzalema leta 1009, Atila, dobroznana „šiba božja“, Ludevik II. Madjarski, Libuša, Wlasta, Gustav Adolf švedski kralj, Radecki, Windischgratz in drugi. — Tudi mnogo zastav, dobljenih v turških in francozkih vojskah, ter mnogo mnogo drugih reči se tù shranjuje. Tudi cerkev je lepa. — Toliko le memo gredé o arzenalu; se vé, da bi se dalo o njem še stokrat več povedati.

Od arzenala sem šel proti Belvederu. Razdeljena so ta poslopja v zgornji in spodnji „Belvedere“, v sredi med njima pa se razprostira veliki cesarski vrt, nakitjen z raznovrstnimi cvetličnimi gredicami, ter okinčan z neštevilnimi kamnitimi kipi, mnogoterimi ribnjaki, vodometi itd. V zgornjem Belvederu nahajajo se slikarije najslavnejših slikarjev preteklih in sedanjih dni. V spodnjem Belvederu se nahaja po mnogih sobah razstavljena sloveča „Ambražka zbirka“, ki je bila iz Ambražkega grada v Tirolih le-sèm prinesena. Prečudne in preimenitne reči so zopet tukaj viditi, res edine svoje vrste v Evropi. V prvih sobah nahajajo se starine mnogovrstne, kamnite, lončene, mozajiske itd. Viditi je tù tudi več egipčanskih starih mrtvaških rak in mumij.

Dve mumiji, ena otroška in ena odraslega človeka, ste popolnoma odvit. Groza je človeka gledati te začrnele mrtvaške starodavne ostanke in nehotoma se sam sebe praša: kje so tisti časi, ko so te kosti nosile meso? kaj je bil ta človek, katerega stekleno-zasuhle oči strahovito iz votle glave strlé? V drugih sobah nahaja se 143 starinskih železnih oklepov, umetno oblečenih na lesene podobe, tako da žive viteze pred seboj viditi misliš. Veliko teh podob sedi tudi na krepkih lesenih konjskih kipih, ki so z jezdicami vred skor vsi v železnih oklepih. Kakošni časi so bili zopet to, ko so ti oklepi zvonce nosili po svetu? — Daljne sobe imajo 1200 podob imenitnih mož iz srednjega veka; 198 slik, ter mnogo mnogo družih raznovrstnih reči. Posebnega puzora vredne so tudi vojniške oprave Maksimilijana I., Skanderbeg-a, vojvoda Aleksander Farnese Parmezanskega; orožje Kara Mustafa, Zrinji-a; bavta Montezuma, cesarja mehikanskega; zastava Štefan Fadinger-jeva, kakor tudi mnogo orožja in obleke iz zapuščine pomorskega kapitana Cook-a, ki je dvakrat objadral ves zemeljski krog. — Pa kje sem Ti, brate, v stanu vse popisati v enem pismu, kar se tu vidi; kajti dve knjigi je spisal plemeniti Sacken o rečeh, ki so razstavljene v sloveči ambraški zbirki. Le po večem sem si ogledal arzenal in Belvedere, pa glej, sopet je bilo pol dneva proč. Kako sem preživel drugo polovico dneva, o tem, blagi moj, v naslednjem listu. — Lepo Te pozdravlja

Tvoj iskreni

Jože Žlindrovič.

Dopisi.

V Celji 24. febr. = Z velikim veseljem smo brali v „Novicah“, da je ljubljanska hranilnica 16. februarja slovenski Matici 3000 gold. darovala. Slava in hvala! Še več takih darov, in Matica bo veselo začela svoje delovanje! — Ker pa, kakor pravijo, svet na prošnjah stoji, omenimo tukaj, da bi po naših mislih ne bilo napčno, da bi se tako veljavni možje iz spodnjega Štajarskega tudi do graške hranilnice, ktera vsako leto za občekoristne naprave, posebno pa za omiko ljudstva (kakor za vseučilišče, tehniko, srednje in ljudske šole, umetniška društva, biblioteke, bolnišnice itd.), zares tako obilne in zdatne darove odločuje, kakor nobena druga, pred njenim letnim zborom obrnili s prošnjo, da bi tudi ona ne pozabila slovenske Matice, ki je sedaj za duševno omiko slovenskih Štajarcev najvažniša in vse podpore vredna naprava. Blagodušnost in radodarnost ravnateljev in odbornikov graške hranilnice nam daje trdno upanje, da ta prošnja ne bode zastoj. — Tudi v Celji smo z novim letom hranilnico dobili; ob torkih in petkih ima zmiraj na kupe ljudi, ki bi radi denarja na posodo dobili, ker zares strašna je stiska pri nas za denar. — Pustne veselice v naši čitavnici so do malega pri kraju; zavoljo čisto domačega obnašanja so vsem posebno prijetni in priljubljeni močno obiskovani večeri vsako sredo, in zadnji čas tudi ob nedeljah. — Ker je sedanji prostor v čitavnici že zopet veliko pretesen, smo imeli dva velika plesa v dvorani „pri Jelenu“, od katerih je bil drugi 12. dne t. m. posebno lep in zelo obiskan; čez 70 gospá in gospodičin je kinčalo veselo društvo do poznega jutra. Pleše se tukaj 8 različnih plesov, med temi „Kolo“ in „Slavjanka“; le škoda, da se je stari, daleč sloveči narodni „štajarski ples“ tako zane-maril, da ga tukaj, kjer je bil domá, mladi ljudje več ne znajo. — 2. februarja pa je bila beseda v spomin Vodniku, pri kateri se je po govorih, deklamacijah in pesmih prav izvrstno in „con animo“ igrala „Županova Micika.“ Čeravno mislimo, da glediščine igre v dru-

štvi, kakoršne so čitavnice, ne spadajo pod javno kritiko v časopisih, si vendar ne moremo kaj, da ne bi vsem gospodičinam in gospodom ne izrekli svoje pri-srčne zahvale za njih trud in za veselje, ki so ga nam napravili. Pri ti igri je 5 udov prvokrat na oder stopilo. Gospodičina V. M. je glavno rolo „Miciko“ ravno tako gladko in prijetno, kakor umetno igrala, in nam pokazala, da je svojo nalogo temeljito premislila; upamo jo prav kmali zopet na odru pozdraviti; gospod Š. je bil izvrsten župan, ravno tako moder, kakor prijazen mož; Súsheim in Windberg sta svoji bolj težki in ne-hvaležni nalogi prav hvalevredno dovršila; gosp. P. pa je bil „Glažek“, karg je, od vrha do tal. Anže in Pod-gorska sta nam že iz poprejšnjih iger priljubljena znanca, ki sta nam vnovič pokazala, da sta desák, ki svet po-menijo, že dobro privajena. — Ker bo treba v postu ples z bolj duševnimi rečmi nadomestiti, prosimo častiti odbor naše čitavnice, ktera je ena najmočnejših izmed vseh (šteje že 200 udov), da bi še posebno skrbel za umetniške produkcije, deklamacije itd. Ker čitavnici popred, dokler je bila še slaba, ni manjkalo pijanistov, violinistov, viončelistov in drugih umetnikov, in je mu-zikalno-zanimive besede napravljala, jih bo lahko tudi zdaj, in zatoraj se veselo nadjamo, da se bo ta duševna stran naših veselíc zopet prav krepko oživila.

Iz Ptujске gore 20. sveč. — V saboto, 18. t. m. je umrl duhovnik g. Andrej Korošec, ki je tukaj v doslužnosti živel. Nekaka nemila osoda ga je spremljala po potu življenja njegovega. Bil je rajni štiri leta vojaški duhovnik, kjer mu je začela po neki posebni naključbi pamet slabeti. Spremljal je namreč ob-sojenca na vislice, katerega je po svojem mnenji ne-dolžnega sodil. To ga je tako zelo ganilo, da so se mu začele kmali potem možgani mešati. V bolnišnici je toliko ozdravel, da je mogel cerkvena opravila zopet opravljati. Čeravno zmirom bolehen, je vendar rad po-magal domačim duhovnim gospodom, pa tudi sosednim, posebno majšberškim, kajti bil je rojak te fare. V četrtek, 16. tega meseca, ga je položila nevarna bo-lezen v posteljo, iz ktere ni več vstal. Zaspal je v Gospodu. Velika množica ljudi, več gg. duhovnov in učiteljev in vojaških častnikov je spremljalo k grobu svojega ljubljence. Naj mu bo zemljica lahka!

J. L. Rakoljski.

Novigrad v Istri 25. sveč. — Stari Grki so imeli navado, slaviti dela svojih mož, ki so se z vso močjo trudili za blagor drage domovine, da bi tako druge spodbudili in vnemali jih posnemati. V to so jim slu-žile olimpiške igre, pri katerih so imeli telovadske vaje, in prebirale se najbolj izvrstne pesmi, ktere so prepe-vale djanja hrabrih mož svojega naroda. Pri teh igrah se je marsikterega čutje vnelo, da je sklenil zvesto po-snemati slavljená dela, in res! mogočni izgledi hrab-rosti so rodili junake, katerih imena je poznal ves narod, in ktere so spoštovali tudi drugi omikani sosedje. Al nimajo veselice v naših čitavnicah enakega namena? Tu se predstavljajo izvrstna dela slovenskega uma; tu se prepevajo premili napevi slovenskih muzičnih moj-strov; tu se razvijajo moči slovenskega naroda, ktere bi sicer bile mrtve ostale. Te misli so me sprehajale pri veliki besedi v bistriški čitavnici na No-tranjskem dne 19. februarja. Kakor mi je vselej dopadla vsaka letošnja beseda, ta pa zato najbolj, ko sem slišal svoje brate Čiče prepevati. Oblečeni v na-rodni obleki, namreč v belih ozkih hlačah, v rujavih jopičih, zapeli so nam Fleišmanov zbor „Vojaško“ iz-vrstno. Nisem še kaj takega domá med samimi Čiči slišal; mi smo bolj vajeni žalostinke peti, kakor po-pevajo južni Slovani svojega „kraljeviča Marka“, ali pa domače „ani-nina-nina-na-na-i.“ Al tû sem slišal

hodnjih švicarskih in v severno-italijanskih jezerih pa je med kamnatim orodjem tudi bronasto, sem ter tje pa samo bronasto. Bron je zmes iz večega dela bakra ali kupra in iz manjšega dela cina; bron, če je razbe-ljen in se počasoma ohladi, je prav trd. Tedaj se je bron poprej rabil namesti železnega in jeklenega orodja, dokler se namreč jeklo ni še znašlo. Med stavbami na kolih pa se je dobilo bronastega orožja in orodja: bojni biti ali celti, meči, osti za pušice, ravni in krivi noži, šivanke, priponke, igle za v lasé, zapestnice in razna drobnina za kinč. Bronasti meč pa je imel kra-tek ročnik; kaže se od tod, da so možaki z bronastim orodjem imeli bolj ozke roke, in so manjši bili, kakor pa njihovi nasledniki in premagavci, ki so rabili že-lezne meče. Pri stvaréh, ki so bile za kinč, se nahaja tudi jantar ali smolni kamen porabljen. Vsi taki bro-nasti izdelki, ki se nahajajo med koljem v jezerih, so enake podobe s starinami, ki se dobivajo na suhem v grobih in drugod. Marsiktero bronasto orodje se je sicer utegnulo iz daljave prejeti, vendar tudi v domačii se je zamoglo napraviti; saj se je v genevskem jezeru našel kalup za litje, drugod pa sled od livnice.

Tudi leséno orodje, zlasti hrastovo in javorovo, se je še obdržalo, namreč česala, noži, tolkala, biti, loki, toporišča, cepci; tudi kolo se je našlo, v bodam-skem jezeru pa skleda, ki se pozná, da je bila s kam-nato balto izdelana. Še so se dobile pletene in tkane stvari, pa vse lanéne, nič konopnih; namreč ožgane vrvice, trakovi, vrví, mreže, tkanine za oblačila, plahte, pogrinjala. Celó kruh se je našel v plošnatih hlebcih, pa črn in v ogel spremenjen; ostanki od otrobov in pšeničnih in ječmenovih zrn so se v njem znali.

Zmed koščenega in roženega orodja se dobi-vajo šivanke, šila, iglé za pletenje, osti za pušice in sulice, kinč iz merjasčevih in medvedovih zob; nekatere stvari so žlicam, nožem, vilicam in tkavskim suvavni-cam podobne. Kar se tiče najdenih kostí, je pomljivo, da dolge votle kostí so vse razbite in razklane, ker se je namreč muzej hotel iz njih posrkati. Tudi kosovi usnja so se našli v bodamskem jezeru.

Človeških ostankov pa se je med koljem v je-zerih našlo celó malo, nekatere otroške kostí, in tri glavne čepine; o njih se pa sodi, da bi utegnile že bolj iz zgodovinskega časa biti, ena celtiška, ena rimska, ena germanska. Po takem so stanovavci teh stavb na kolih svoje grobe imeli na suhem; marsikteri grob, ki se je doslej štel med celtiške, je tedaj verjetno bil tega je-zerskega ljudstva. (Dal. prih.)

Národne stvari.

Koliko časa bomo še odlašali?

Preteklo je 8. svečana že 16 let, kar največega lirika slovanskega krije črna zemljica. Veseli uživamo krasni sad, ki nam ga je bolno njegovo srce rodilo, a vendar se nobeden ne zmisi pojasniti okoliščin, v kte-rih je genijalni ovi duh nekdanj med nami živel: ni ga nobenega, ki bi življenjopis Prešérnov spisal, s kakoršnimi drugi narodi svoje korifeje časté!

Koliko časa, Slovenci, bomo odlašali še to dolž-nost? Koliko časa se bomo še tolažili s priljubljeno zanikrnico „bomo že“, posebno pri takem delu, kateremu je obotavljanje na veliko ujmo? Kako to, da pri toliki množini rodoljubov slovenskih imamo vendar premalo delavnih mož! Ne zabimo pšice, ki jo je neumrljivi Prešern zagnal na one vse, ki le v-se jemljejo, pa nič od sebe ne dajó, rekši:

„V Ljubljani je dihur, ki noč in dan žre knjige,
Od sebe pa ne dá najmanjše fige.“

Že do zdaj se je morebiti marsikaka črtica o ranj-kem pozgubila, ki bi jo bil prihodnji životopisec dobro porabil. Al prepozno vendar še le ni; le trdne volje je treba. Še se dobí kak prijatelj ali znanec pesnikov ali kdo drug, ki o njegovem življenji kaj vé. Ti naj vse, tudi najmanje črtice, ki nam njegovo življenje, njegov značaj in način mišljenja pojasnujejo, v slovenskih čas-nikih objavijo, ki bodo gotovo tako važne reči radi sprejemali. Tako se bo gradivo napravilo, iz ktere-ga bode vésta roka še z družimi pripomočki kritični živo-topis našega pesnika izdelala, s kakoršnimi drugimi na-rodí še celó možake srednje mere slavijo. Poprimimo se tedaj Slovenci brez pomude tako važne reči; ne odla-šajmo je dalje! Ne bodimo tako zanikrni, da v tisoč-letnici našega, na svojem polji največega pesnika, o življenji njegovem še toliko ne bomo vedeli kot drugi narodi o svojih, pred mnogo století umrlih prvaki. Se nam li ni bati tudi graje naših potomcev, ki bodo željno o vzrokih žalovilih pesmic popraševali, če jim ne pri-pravimo pojasnjenja neugodnih okoliščin, ki so pesnika tako hudo pritiskale in mu žalostnice te izsilile. Toraj na delo, dokler je še čas!

A. D.

Pisma slovenskega učenika svojemu bratu.

(Dalje.)

17. Pismo.

Pod Ratitovcem na Gorenškem.

Dovoli mi, predragi moj, da se v mislih še enkrat vrnem v Holomuc, kajti moj portfêl, ko sem ga še enkrat pregledal, obsega še marsiktero zanimivost, ki Ti je nisem v 16. pismu povedal, pa Ti vendar utegne mikayna biti.

Žalostno ti je, dragi brate, o jutranjem času šetati po Holomucu. Srečuješ namreč pogostoma v težka že-lezja vkovane vojaške jetnike, ki so obsojeni v tamnice tukajšnje trdnjave. Nekteri, menda kar je boljih, oprav-ljajo zjutraj in popoldan nekatere ure služabniška dela pri viših častnikih trdnjavskega poveljništva. Al ža-lostno godbo delajo ti strežaji svojim gospodom z rož-ljanjem težkih verig! Slehernega teh jetnikov spremlja korak za korakom stražnik-vojak z nabito puško in nataknenim bodalom. Če dodamo temu še težko že-lezje, v ktero so noč in dan vkovani, se človek res prečuditi ne more, kako morejo taki zavarovanci pobegniti s trdnjav. In vendar se večkrat čuje kaj tacega.

Al pustiva nemili ta pogled, in vrniva se raji k drugim znamenitostim.

O imenitni holomuški astronomiški uri, ki ji razun enake pražke ni para v naši carevini, si brate, gotovo z menoj vred že kaj čul. Stoji ti prislonjena na severno steno mestne hiše (rotovža) in sega od tal celó gori memo družega nadstropja. Naredil jo je okoli leta 1490 Andrej Pohl. Leta 1572 pridelala sta ji Jan Pohl in Pavel Laubensky umetni planetar in trijan-čanje (Glockenspiel). Leta 1746 popravljali so jo zopet in dodali takrat stoletni koledar do leta 1847. Razun planetarja, starošnega časomera — kazajočega 24 ur — in stoletnega koledarja so spodaj pod tem napravljena še čvetera kazala (Zifferblätter); zgoraj pa je mnogo podob in angeljev s kladvički in zvončki, podoba Ma-rije Device z detetom Jezusom, sv. 3 kralji in mnogo družega. — Škoda, da ta preimenitna ura zdaj stoji, in da bo menda še dolgo stala! Podobe na nji so neki vsako uro opravljale drugo delo, prihajale iz znotranjih prostorov in zopet odhajale, bingljale z zvončki itd. — Ali res, kakor nekteri trdijo, ne ume nihče popraviti

te ure, ali se bojijo le obilih stroškov, ne vem; to pa mislim, da je bôsa in prazna govorica, da so mojstru, ko jo je izgotovil, po zvršenem delu oči staknili, češ: da bi nobene enake več ne naredil! — Od astronomiške ure podajva se v duhu, brate, v vojniško dvestolpno cerkev pri Marii Snežnici, ki so jo zidali jezuiti. Že unanja obzidja pripravljajo človeka na občudovanje notranjih lepôtij. Le škoda, da take cerkve, s tolikimi stroški in toliko umetnijo nekdaž zidane, dandanes večidel žalostne samote medlijo. Največa lepota holomuške garnizonske cerkve pa je in ostane njena orgelna omara. Premedel sem vendar že marsikak kot, al tako krasnega dela še nisem vidil.

Zdaj pa idiva še v metropolitansko cerkev, ki stoji na najvišem holmu vsega mesta. Tukaj se gledé stavbine vrednosti kaj posebnega že zunaj ne vidi, pa se tudi znotraj ne najde. Bogatije ima sicer cerkev silne, al ne dajo jih viditi vsaki dan. Obok ozke cerkvene ladije podpira osem stebrov, izmed katerih sta sprednja dva prečudno na okrog opasana in objeta od precej velikih orgel, na ktere se o delavnikih pri korarski maši igra. Razun teh dveh orgel, ki pogled v presvetišče nekako zeló omejujete, ima cerkev še druge, vrlo velike, na glavnem koru. Presvetišče, na videz veliko novejše od ostale cerkve, je kakih 10—12 stopinj vzdignjeno nad njo, in je zeló visoko in prostorno. Ob straneh stojijo korarski stoli in škofov sedež. Pod presvetiščem nahaja se prostorna kapela in v nji se postavlja božji grob. Na južni strani cerkvene ladije prizidani ste dalje dve kapeli, v katerih eni se nahajajo v dragoceni shrambici svetinje sv. Pavline, varhinje holomuške; v drugi pa ostanki zveličanega Janeza Sarkander-a, pred malo leti z velikimi slovesnostmi le-sem preneseni. Največi kinč pa so metropolitanski cerkvi njeni čveteri, orjaško-doneči veliki zvonovi, kateri tehtajo 136, 75, 32 in 17 centov. Veliki zvon je bojé najtežji v Moravii. — Od metropolitanske cerkve ni dalječ tudi do knezo-nadškofijske palače. Znamenita je ona zlasti zastran tega, ker sta stolovala v nji leta 1848 od 14. oktobra do 2. decembra cesar Ferdinand in njegova supruga cesarica Marija Ana; v veliki dvorani te palače je nastopil tudi dne 2. decembra onega leta vladarski prestol naš sedanji cesar Franc Jožef I. — Znano bi Ti utegnulo tudi to biti, da holomuški nadškof ima prečastno predstvo, da krona avstrijske cesarje kot kralje česke. Tukajšnji nadškof in njegovi kanoniki morajo biti plemenitega stanú; pa imajo tudi prebogate dohodke. Knezo-nadškof ima pred saboj, gledé dohodkov, le enega cerkvenega kneza, nadškofa ostrogonskega na Ogerskem.

Kot posebno znamenitost holomuško Ti moram tudi še to povedati, ki je dozda še nisem nikjer staknil, da so namreč prodajalnice ene vrste, kakor tudi kavane, sladkarnice, knjigarne itd. vse skupaj ena poleg druge. Tako vidiš, na pr. v eni ulici same železninske štacune, v drugi same prodajalnice za obleko, v tretji špecerijnice, v četrti kavane itd. Za kupca je to kaj pripravno; prodajavci pa imajo tudi priliko, drug drugemu nevošljivemu biti, ker vsak vsaki hip vidi, kako tržuje sosed, ko sam praznuje.

To, dragi moj, sem Ti hotel še dodati v holomuški popis. Vès Tvoj Jože Žlindrovič.

Ozir po svetu.

Pisma iz Srbije o Srbii.

(Dalje.)

Od Grocke do Smedereve sem vidil sam lep Banat na levo, kajti na desno so mi hribje pogled zapirali. — Okoli Smedereve so prelepi vinogradi; istina je, da

vino smederevsko je vrlo dobra kaplja. Od Smedereve naprej smo jo na desno zavili po lepi ravni cerkvi brez klancev. Ostra burja nam je obraze neusmiljeno brila, in vendar voznik, kteremu je žena moja svitlo dvajsetico poklonila, da bi si nove opanke kupil, bil je bos na obeh nogah. Sezul je namreč ostalo mu opanko in jo bacnil na voz. Vprašam ga: zašto nisi opanke si kupil za poklonjene ti pare (krajcarje)? „Pa šta bi kupivao? — mi odgovori. „Da sam kupio, morao bi dve da kupim, jer samo jedne neće niko da proda. A što dve da kupim? počem v mene još je jedna dobra! Da sam kupio, imao bi sada tri, a imam samo dve noge! Kod kuće imam kožu, pa ću izgraditi opanku si sam, i evo! mi poklonjenu cvanciku v žepu. Hvala vam, gospoju, za cvanciku!“ odgovori niti na duši niti na telu pokvarjen Adamov sin v moje veselje in zadovoljstvo, ki je ostal kakor ga je Bog vstvaril. Mehkužnosti in nečimernosti ne pozná; zima, lakota in žeja ga ne plaši; postelja so mu gole dile ali zemlja, zgjavje kamen, jed paprika, česen, čebula, fižol, zelje in kos kruha; pi-jača, čaša rakije in duhan; obleka pozimi in poleti lahke gate in srajca, ktere pa nikoli ne zapne, marveč najhujši burji svoje nedolžne gosli kaže, in pri vsem tem je zdrav, velik in čvrst ko hrast. In taci nepokvarjenih sinov je Srbija polna, da jih sme z orožjem v roci na Turke pustiti, — zlo — zlo za Turke! kajti vsak v svojem ko škala trdnem telesu junaško srce in smrtno sovraštvo do Turka nosi. Tako v živahnem pogovoru s kočijažem svojim dospemo na samoti do neke lepe krčme. Bilo je ravno okoli poldne. Tu nekoliko postojimo in stopimo v gostivno. V sredi grozno velike veže je bil strašen ogenj; same klade so bile naložene; nad ognjem sta visela dva velika kotla; v jednom se je kuhalo zelje z mesom, v drugem fižou — srbska najboljša jela! Na vsaki strani velike veže je bila po jedna soba; jedna za gospôdo, druga za proste ljudi. Mene z družino mojo pelje gazda prijazno v gosposko sobo; moral sem že nekako na gosposko cikati. V gosposki sobi ste bili dve prosti, ne pogernjeni mizi iz smerekovih dil že mnogo mnogo let stari; zraven je stalo nekoliko starih stolov in dve leseni stari klopi. Na sredi sobe je bila lepa žužemberška železna peč; okoli peči mnogo popotnikov, ženskih in moških; na strani v sobi je bilo ognjišče, kjer je tudi velik ogenj gorel. Vsedemo se za mizo; pijemo rujno vince in prigrizujemo iz Beligrada donesene purane. Soba za proste ljudi ni imela niti mize, niti stolov, niti klopi. Bila je in je prazna velika soba s pričnami, na katerih ljudje ponoči spijo, podnevi čepé jedó in pijó; največ pa je bilo ljudi okoli ognja v veži. Gazda (gospodar) jim je iz kotlov v skledice zelje in fižon zajemal, oni pa so okoli ognja čepé ručali.

Čez kake poli ure jo udarimo po ravni cesti naprej in pridemo v mraku do neke krčme na samoti, v kateri smo prenočili. Tudi tukaj je bil na sredi velike veže velik ogenj, je gotovo še tudi zdaj; okoli ognja so ljudje po tleh čepeli, nekteri na malih trinogatih stoličkih sedeli, vsi pa večni ogenj gledali v dveh kotlih, v katerih se je kuhalo zelje z mesom in fižon, na ražnu pa se je veliko jagnje vrtilo. Tudi ta hiša je imela na vsaki strani veže po jedno sobo. Gazda nas pelja v lepšo, mislim, gosposko sobo, v kateri pa ni bilo niti kake mize, niti kakega stola; za kinč pa so bile obešene po steni puške, pištole, handžari in podobe ruske carske rodovine, kakor po vseh kucah srbskih. Na strani so bile pa gole dile za počivanje in spavanje. „Izvolite?“ vpraša nas gazda. Vina in pečenja, mu odgovorim. Vsedemo se po pričnami in evo, gazda nam prinese kmali oko (bokal) dobrega vina in v skledi velik kos na ražnu pečenega jagnjeta, ktereга z ro-

dati, naj gré vén; če se šipa raztrga, lahko v žepu drugo domú prinese. Večidel je po sobah tudi ognjišče. In kjer je imajo, ljudje po sobah prebivajo in pozimi na večni ogenj na ognjišču gledajo, kuhajo rakijo in pekó jajca. Se vé, da je od ognjišča dimnik napeljan. (Dalje prihodnjič.)

Stanovniki svetá številjeni po veri.

V Evropi po najnovejših preiskavah živí zdaj 262 milijonov kristjanov, 6 milijonov muhamedancev, blizu 4 milijone židov (judov), —

v Azii 600 milijonov buddahitov in brahmahitov, 50 milijonov muhamedancev, 10 milijonov kristjanov in pol milijona židov, —

v Afriki 100 milijonov muhamedancev, 50 milij. paganov (ajdov), 4 milijone kristjanov in 1 milijon židov, —

v Ameriki 57 milijonov kristjanov in blizu 2 milijona paganov, —

v Avstralii blizu poldrugi milijon kristjanov in ravno toliko paganov.

Po takem v vseh delih svetá biva okoli 600 milijonov buddahitov in brahmahitov,

335 milijonov kristjanov,

160 milijonov muhamedancev,

5 milijonov židov,

54 milijonov paganov.

Ker nekteri naših bravcev ne vedó, kaj so brahmahiti in buddahiti, jim povemo, da brahmà je Indijancem stvarnik in vzdrževavec svetá, ki je človeka vstvaril, sveto pismo mu razodel in svete postave. Malajo ga sedečega na labudu in s 4 obrazi, s katerimi gleda na vse strani svetá. Tudi s solncem enačijo to božanstvo, ktero na vès svet gleda in vse oživlja. — Buddha, v sanskritu moder, je častno ime Sâkja mûnia, osnoveca zopet druge vere indijske. Sâkja mûni je bil rojen 1000 let pred Kristusom. Med Indijanci je budahistov sila veliko; poglavni nauki njih vere so: Najviše bistvo vlada svet; ker je nevidljivo, se ne dá v nobeni podobi izraziti; modro je, pravično, dobrotljivo, milostljivo, vsemogočno; človek ga najbolj časti, ako ga tiho premišluje; pobožnost pelje v zveličanje; človek tedaj ne sme preklinjati, ne lagati, nič živega umoriti, ne krasti, ne maševati se, čedno in zmerno mora živeti, milošnjo deliti, mesene nagone zatirati. Ako človek tako živí, že na svetu doseže čast buddha ali modrega, po smrti pa se zedini z najvišim bitjem. Duša tacega človeka pa, ki je že na svetu malopridno živel, se rodi zopet v živinskem životu. Duhovni buddistov brijejo glavo, se ne ženijo in živijo skupaj večidel v samostanih; v tem se bistveno ločijo od duhovnov brahmistov, katerim je zakon sveta dolžnost. — Muhamedanci so spoznovavci Muhamedove vere, ki je Turkom prvi prerok.

Pisma slovenskega učenika svojemu bratu.

(Dalje.)

18. Pismo.

Pod Ratitovcem na Gorenškem.

Dragi brat! Z današnjim listom Ti skončujem popis svoj o Dunaji. — Koračil sem po mestu in predmestjih tako, da so že mravljinici mi po nogah se glasili. Predmestje „Maria Hilf“ mi je bilo znamenito zraven mnogo drugih reči tudi zato, ker je tû (če sem bil prav podučen) leta 1848 pridrl ban Jelačić s svojimi hrabrimi Hrvati nad spuntani Beč; od tega časa so

menda vrli graničarski junaki še zdaj gori po Nemčiji pri nekterih republike-lačnikih na glasu, da hrustajo človeško meso! Skozi Nemčijo napovedani prehod avstrijskih hrabrih krdel v boj nad Dance je bil lanskega leta probudil vnovič tiste surove pripovedke o Hrvatih — akoravno so oni domá mirno kmetovali — da se človek res ne more prečuditi, kako da nekteri avstrijski rodovi, zlasti Slovani, toliko neprijatlov po svetu imajo. — Po obhodu mnozih lepih cerkvá dospel sem slednjič do Franc-Jožefovih mestnih vrat. Še le leta 1857 dozidane so res pravi kinč dunajskemu mestu in z dvornimi vrtami vred edini ostanek starega trdnjavskega obzidja. Nadjati se je, da boste oboji ostali v spomin poznim vnukom; bilo bi res takih, z velikimi stroški dovršenih zidarij tudi škoda podirati. Če stare rimske zidove varujejo kot svetinje, kjer jih še kaj stoji, zakaj bi tudi novejšim okusnim stavbam ne privoščili častnega mesta in ohranitve prihodnjim časom. — Franc-Jožefovim vratom vrstite se na obe strani dve veliki, v anglo-saksonskem ukusu sezidani vojašnici, ki ste tudi delo najnovejših časov. — K sklepu naj omenim še Donavinega kanala, ki opasuje stari predmestji „Leopoldstadt“ in „Jägerzeile“, in ju ob času velikih povodinj mnogokrat v velike stiske in zadrege spravi. Čez ta kanal drži mnogo mostov; enega so še le lani na novo zgotovili ter mu dali zgodovinsko ime „Aspernski most.“

Čas hiti. Treba je bilo slovó dati dunajskemu mestu.

Pospremi mi sedaj, dragi brat, ki si bil že tako dolgo v duhu moj popotni tovarš, zopet na povratu proti ljubljeni domačiji. Vidila bova še marsikaj; le škoda, da bo „lukamatija“ tudi zanaprej uganjal svojo navadno nevošljivost in nama le redko ktero reč bolj natanko pogledati privoščil.

Komaj zapustimo južni kolodvor, že smo vstric krasnega Schönbrunskega grada in raznovrstnih njegovih poslopij, drevoredov, perivoja itd. — Postaja „Hetzendorf“ kaže nam zopet drugo, po cesarici Marii Tereziji zidano grajščino, ki ima neki čez poldrugi sto sob. Ta okolica je posebno znamenita tudi zato, ker je imel tû leta 1683 karabogdanski hospodar Kantakucen svoje taborišče. Pomagal je s svojo vojsko nevernemu Turčinu pri obsedi dunajskega mesta, akoravno je bil sam tako iskren katolik, da si je dal postaviti na tem mestu kapelico, v kateri se je slednji dan sv. maša služila. — Skozi ravna polja in memo rodovitnih vinogradov pohitimo naprej, se pomudimo na postajah „Bertholdsdorf“ in „Brun“, in pridemo zatem v „Mödling.“ Tukajšnja kolodvorska poslopja so kaj lična, in ker ima ta kraj eno zmed najlepših okolic, s katerim se Dunaj ponaša, ni čuda, da le-sem radi Dunajčani zahajajo. Od le-tod pelje tudi stranska železnica v cesarski grad „Laksenburg“, kteremu dajejo nekteri celó predstvo pred Schönbrunom. Ogledati Laksenburg-a ni mi bilo mogoče. Tû v bližavi Laksenburški Te v duhu danes zapustí ter Te srčno pozdravlja Tvoj iskreni brat

Jože Žlindrovič.

Zabavno berilo.

Podgrobje.

Narodska pripovedka.

Nahajajo se po svetu kraji, kjer se človeka nehotoma polasti neka otožnost, akoravno potovaje po njih ne vidi nikake spomenice, ktera bi mu naznanjala povestnico tacihi žalnih mest. Kamor se človek ozre, vse je tiho, in vendar čuti se, kakor da bi vsak kamen, vsaka travica kakor nemi svedoki žalostnih dogodeb potniku kazali: „Tukaj pripetila se je nesreča!“

vrški (iz Vrh in Vršec), žaški (iz Žaga in Žatec), volški (iz Volče in Volga), baški, siški, soški, viški i. t. n.“ Dela pa prilgov na sk slovenščina jako rada, zlasti iz imen rek, krajev in prebivavcev; za to menimo, da bi njih doslednja in določna pisava in izreka posebno zemljepisnemu nauku bolj prav hodila kot sedanja.

III.

Slovanska književnost in umetnost.

* Iz Gorice nam „Um. Gosp.“ napoveduje „sila važno, zelo obširno delo (pa ne za šole), katero se ondi spisuje. Kakošno delo je, ni rečeno; al to pravi, da „bo začetek nove dobe, ne le na Goriškem, temuč na Slovenskem.“ Bog daj!

* „Slavska četvorka“ sestavljena od marljive skladateljke Ernestine pl. Zdenčajeve se dobiva v Zagrebu pri knjigarju Svetozaru Galcu. „Domobran“ pravi, da nepotrebno bi bilo tej četvorki (kadrili) veliko na pohvalo govoriti, ker je skladateljka dosti znana z dosedanjimi svojimi proizvodi; samo to rečemo, da četvorka ta je res to, kar naslov izrazuje, prava „slavska četvorka.“

Prilike.

Ko trta nam podaja
Obilni sladki sad,
Takó naj um človeški
Razsipa svoj zaklad.

Ko lipi korenina
Se trdno tál drží,
Takó naj sin domači
Za sveti dom stojí.

Ko v solnce se upira
Cvetica vrh zemljé,
Takó naj hrepeneva
K svitlobi le srcé.

Luíza Pesjakova.

Pisma slovenskega učenika svojemu bratu.

(Konec.)

19. Pismo.

Pod Ratitovcem na Gorenskem.

Ne morem si kaj, da ne bi iz svoje potopisne torbice ne vzel onega odlomka, ki sem si ga začrtal o vožnji železničini čez goro Semernik, ktera je mejnik med doljno Avstrijo in Štajarsko. O tej cesti se pač more reči, da je gorostasna, velikanska, ktera bode še poznim stoletjem pričala drzovitost človeškega duhá. *) Stala je milijone in milijone stroškov, dajala je tisočerm rokam delo in zaslužek, ter se z vso pravico prišteva prvim čudotvorom svetá. Pač se Glogovičanom nekdaš še sanjalo ni o tem, da namesti revnih trpinskih kljuset, ki so vozila od letod težka bremena čez Semernik, bo nekdaš urni hlapec v brzem teku hitel mimo grozovitih prepadov, čez globoke doline in skozi sinja trda robovja gor čez avstrijsko-štirski mejnik. In vendar se sedaj to godí. Resnično, svet prečudno napreduje!

Kedaj so v starodavnih časih prva kola čez to goro se peljala, ne vé se za gotovo. Pripisuje se prvi pre-

hod čez-njo najbolj križancem in pobožnim romarjem, ki so potvali v Italijo in dalje v Palestino. Da bi bili Rimljani kdaj veliko tū čez hodili, ni znano; tudi se ne sledé nikjer ostanki kake od njih napravljene poti, kar se drugej še prav pogostoma nahaja. V svojih početjih imenitni cesar Karol VI. je spoznal neogiblivo potrebo rednega prehoda čez Semernik, ter pozidati dal prvo cesto čez to goro leta 1788. Pravijo, da je izdelana bila v 48. dneh, akoravno je dolgost ceste od Glogovice do Mürzzuschlag-a znašala 5217 sežnjev. Moglo je tedaj biti delavcev kot listja in trave. Al strmina te ceste je bila tolika, da, kar je peljal po ravnem en konj, so vlekli čez Semernik trije. Šlo je menda gori čez zelo tako, kakor čez naše dolenske Gorijance, o kateri cesti se tudi lahko reče: „le naravnost naprej, naj bo gori ali doli.“ Vendar pa so bili štajarski stanovci za napravo ceste čez svoj mejnik proti doljno-avstrijski vojvodini tako hvaležni, da so mu postavili vrh Semernika (3140 čevljev nad morjem) kamniti spominek, ki še dandanašnji stoji, z napisom: „aditus ad maris Adriatici littora“ (vhod k obrežju jadranskega morja). — Ker pa stara cesta čez Semernik ni več zadostila potrebam novega časa, je bila nova pričeta leta 1839 in v dveh letih skončana. Imela je svoj pričetek v avstrijskem trgu „Schottwien“, se skončala v štajarski novi vasi „Neuhaus“, bila je dolga 8300 sežnjev ter stala 40.000 forintov.

Toliko, dragi brate, o starih dveh cestah čez Semernik. Ko je bila leta 1841 nova cesta dodelana, se pač ni mislilo, da bo tako kmali dobila sestrico, ki jo bo spodrinila popolnoma in pahnila jo med „zastarano šaro.“ — Potem, ko sta bila namreč 1842. leta Dunaj in Glogovica zvezana z železnico, leta 1844 zopet Mürzzuschlag in Gradec, leta 1846 Gradec in Celje, leta 1849 pa Celje in Ljubljana, — so pričeli leta 1848 zidanje železnice čez Semernik, ktere težavno delo je bilo leta 1853 s stroški kakih 15 milijonov gld. srečno dokončano. Tisočero rok vzdigovalo je kladva in dleta, zažigalo s smodnikom natrošene podkope ter rilo skozi gorovje in pečine, — drugi vozili so sipo in skalovje iz globokih nedrij tamne zemlje; zopet drugi so viseli na višecih odrih cele dni nad strmoglavimi prepadi, so zidali mostove, mostovže, škarpe, prerove in viadukte; preganjali so preplašeno zverad iz njenih skritih zakotij itd. Akoravno dalječ od prijetnega svetá se je vendar tū o prostih urah pelo, ukalo, plesalo, pilo, — pa tudi mnogokrat kavsalo in ravšalo. Po besedah slovenske prislovice: „nesreča nikoli ne praznuje“ je tudi tū marsikdo zgubil zdrave ude, mnogo njih tudi življenje, — al vse to ni zadrževalo ogromnega početja, s kakoršnim se nobeno poslednjih stoletij ponositi ne more. Ponižno so uklonile visoke planinske goré svoje sive glave parnikovi moči, kajti šestkrat višje kot je dunajski stolp sv. Štefana, je teme Semernikovo, in vendar vihrajo zdaj čez njegov vrh urni hlapec.

Ne bom Ti, dragi moj, popisoval vožnje po tej gori od postaje do postaje, kakor to delajo kazipoti; rečem Ti le: vsedi se sam v vozovlak in pelji se po čudoviti tej cesti! Ako peljaje se skozi prerove brez konca in kraja, dolge in kratke, čez mostovže in mostove občudujemo človeško bistroumnost, neustrašljivost in trpežnost pri izpeljavi vseh teh gorostaznih del, ter srečno zmago vseh, na videz skor nepremagljivih zaprek, moremo po drugi strani radovati se o prekrasnih naravskih obrazih in lepotijah, mimo katerih pač vse prehitro vihamo, in ki dušo človeško z nekim ginljivo-pobožnim čutom prešinujejo. Strme pečine vzdigujejo se pogostoma druga nad drugo in poleg druge; tū se nam kažejo goličave, tam zopet kako košato drevo kinča njih plešaste glave ali poganja iz njihovih zeva-

*) Pa tudi to, da je država denarja dokaj imela. Ali je bilo čez to silno goro železnice treba, se more z isto pravico vprašati kakor to: ali je je bilo čez ljubljansko močirje treba?

jočih pók svoje gosto obraščene veje. Kmali vgleđamo skalnato gorovje navpično, kmali zopet po zmernih sklonih segajoče doli v globoke prepade. Takim nebotičnim skalovjem in pečinam druží se zopet mnogokrat kakor nježna sestra kaka romantična gorka dolina, kazaje nam raznobarvni kinč in travnato odejo prijaznih planinskih senošet; drugej vgleđa okó visoke vrhove ponosnih borovcev in smrek, ali goste gaje in gozde, peneče vire in potoke itd. Tudi ropne ptice krožijo in plavajo po sinjem zraku visoko gori nad našim urno-vihrajočim vlakom.

Misli si vse to in še več kot Ti ktero però popisati more, in priznal mi bodeš, da že ta pot je vredna, da potuješ v Beč. Al to Ti med nama rečem, da je popotnik vesel, da je srečno prestal to vožnjo, za ktero so morali premije izpisati, da so dobili posebne hlapóne (lokomotive), kateri so v stanu na goro tirati vozove. Z Bogom! Ves Tvoj

Jože Žlindrovič.

Severna Amerika — nova Slovenija.

Čudni so nastali časi. Kranjska dežela je severni Ameriki v novejših časih dala marsikterega misijonarja, al malokdo drug se je preselil v Ameriko; poslednja leta pa so se jeli po latinskem pregovoru „kjer gré človeku dobro, tam je dom njegov“ preseljevati tudi kmetiške družine v to deželo, ker od rojakov svojih slišijo, da se more dobro izhajati ondi. Unemu latinskemu pregovoru bi sicer mogli protistaviti druge, na priliko: „ostani domá in živi se počeno“ ali „povsod dobro, domá najbolje“ — al ker zopet drug pregovor pravi, „da sila kola lomi“, posnamemo iz gospod Fr. Pirčevega pisma, ki ga v „Danici“ beremo, sledeče vrstice:

„Ko sem bil predzadnjo zimo v Ljubljani, se je več družinskih očetov pri meni glasilo ter razodevalo, da želé v Ameriko se preseliti. Zavračeval sem jih na boljše, mirne čase; zakaj tujec, ki ni državljan, ne more od vlade nič zemlje dobiti na pósodo ali pa zastonj, le samo od osebnih posestnikov utegne kaj drago kupiti. Če se pa pri okrožnem vradu precej naznani za državljana, zamore 160 oralov zemlje na več let dobiti v najem, in pozneje plačevati po 1½ dolarja za oral; ali pa zamore tudi zastonj dobiti 80 oralov dobre zemlje. Toda državljan je od 21. do 45. zavezan k vojaščini; ne pa taki, ki ni državljan. Ker je bila uničana južna vojska v 3dnevni bitvi čisto potlačena in premagana od severne, je mirú kmali in zanesljivo pričakovati; torej je najboljši čas za vselivce in naj bi se precej v Ameriko preselili. Kdor tedaj na Kranjskem revno ali nezadovoljno živi, pa zná dobro delati in vendar tudi ima za stroške, utegne s postavnim izselivnim listom precej semkaj se podati. Popotvanje za odrasčenega človeka stane nekaj čez 200 gold. a. v., za otroke pod 12. letom pol manj, dojenči so pa prosti na železnici in parobrodu. Lepa država Minn. sota ima še veliko praznih okrajin z dobro in prav rodovitno zemljo. Ako se kje čedna družba pobožnih Kranjcev odmeni k izseljenju in naseljenju po mojih misijonih, bi jim pokazal dobro deželico, kjer bi si s pridnostjo in delavnostjo zamogli napraviti prav draga posestva in bi imeli prijetno domačijo; napravili bi slovensko duhovnijo s slovenskim duhovnim pastirjem. Ako naselci pred koncem rožnika semkaj pridejo, si zamorejo še raznih sadežev nasejati in v kimovcu žeti, zakaj tukaj setev sploh v dveh mescih dozori.“ — Vredništvo „Danice“ dostavlja temu pismu še to-le: „Naj se držijo skupaj, kolikor je le moč, ter naj ohranijo svojo domačo besedo, kakor drugi narodi, ki se ondi nase-

ljujejo. Deželico, kjer bodo, naj bi imenovali „novo Slovenijo“, prva vas ali mestice, ki ga utegnejo sčasoma ustanoviti, naj kličejo „novo Ljubljano“; tudi drugim naselbam naj dajejo slovenska imena iz domačih krajev, na pr. Kranj, Selo, Grad itd. Čez vse najbolj naj pa skrbé, da ostanejo dobri katoličani, lepe navade naj seboj v Ameriko vzamejo, zanikarnosti pa naj popotvaje v morje potopé.

Zabavno berilo.

Obrazi iz zgodovine slovanske.

Kosovo polje ali pogin srbskega carstva.

(15. junija 1389. leta.)

Kakor vsak narod hrani v povestnici svoji velike zgodbe in velike moze svoje, tako tudi ti listi v zgodovini velikega slovanskega naroda niso nepopisani ostali; naj čitateljem svojim tudi „Novice“ včasih prinesó kak list iz znamenite te zgodovine. Tak list, ki ga je Klio s krvavimi črkami pisala v zgodovinsko knjigo Srbov, je bitev na Kosovem polji. Tužna sicer je majka Slava, ako pogledamo oni list, a ponosna je tudi s hrabrimi svojimi sinovi.

Kosovo polje! Kteri Srb nima v spominu te planjave, kjer se je dogodila največa nesreča srbskemu narodu? kdo bi mogel zabiti, da je to mesto, kjer je izgubljena bila srbska nezavisnost, da je to zemlja, kjer je zagrebena srbska slava, da je to polje, kjer so izgubili največi srbski junaki, da je to spričevalo slavnih del odličnih rodoljubov in gadnega neverstva hudega izdajavca in odpadnika. Kosovo polje! Kosova bitev! — besede polne najtužnejšega spomina srbskemu narodu. Tako davno so prešli dnovi srbske narodne nesreče, in vendar je v vsakem Srbu ostal živ spomin na Kosovo bitev.

Kosovo polje leži v stari Srbii, nekoliko ur od meje današnje kneževine srbske. Dolgo je 15, široko pa 5 do 6 ur. Zemlja je ondi vrlo plodna. To plodnost pa povišujejo: Sitnica, Laba in Drinica, ktere Kosovo polje križem pretakajo. Na Kosovem polji nahajajo se mesta: Priština, Vučitrn in Mitrovica. Vrh Kosovega iztočno je grad Kačanik, ktereга pogostoma spominjajo narodne pesmi, na dnu Kosovega pa je bil grad Zvečan, kjer je bil ubit srbski kralj Štepan Dečanski, oča silnega Dušana. Grad ta je sedaj razvalina.

Na Kosovo polje padli ste dve silni vojski: srbska in turška. Knez Lazar, sklenivši z orožjem v roci braniti svobodo in nezavisnost svojemu narodu, pozval je na Kosovo vse Srbe, in kakor narodne pesmi velé, izrekel je strašno kletev nad vsacega, ki se odtegne vojski in ne dojde na Kosovo:

„Ko ne dojde na boj na Kosovo,
Od ruke mu ništa ne rodilo,
Ni u polju bjelica šenica
Ni u brdu vinova lozica!“

pozval je dalje knez Lazar tudi sosedne vladarje, da mu v pomoč bodejo, opominovaje jih, da sami sebi nahudijo, ako ga pusté samega, da se bije z neizmerno silo; ako bode v tem boji premagan, tudi sami ne bodo obvarovani turškega orožja. Srbi so res odzivali glasu svojega cara; silna srbska vojska je privrela na Kosovo, in razun Srbov došli so na Kosovo tudi Bosnjaci; Ogri in drugi narodi pa so se delali nevedne tej vojski, kakor da se jih nič ne tiče. Sami sebi so s tem največ nahudili, kosova bitev je bila začetek turških zmag, ktere so Turki dobili za tem nad Ogri. Propast Srbov na Kosovem polji bila je začetek ogerških poznejih trpljenj.

Kakor se je bila na Kosovem polji zbrala silna